

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

II. Sintne Angeli corporei, an plane incorporei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

supremo illo quali quali corpore) sint conditi, una cum cæteris Angelis; inde vero descenderint ad mouendum orbem sibi commissis, cum primum orbem conditi sunt, & moueri cæperunt. Et forte descensus ille, & deputatio Angelorum ad mouendos orbem, fuit post finitam Angelorum viam, atque adeo post peccatum quorundam & beatitudinem reliquorum. Ita Molina; cum quo tamen in eo minime consentio, quod solum cælum Empyreum in principio cum terra creatum existimat.

34 Quare tertio etiam probari non potest, Angelos in cælo sydereo aut vlllo alio mobili cælo fuisse productos, loquendo de cælo sydereo seu mobili proprie, qua cælum sydereum, aut mobile est; cum tale nullum tunc extiterit, vt dictum, & mox vltius declarabitur. Nec verum est, quod dicit Suarez num. 7. etsi in primo momento creationis Angelorum cæli nondum mouerentur, tamen sidereum cælum immediate post fuisse motum: quia non poterat moueri ante consolidationem secundo primum die acceptam.

35 Sed nec quarto in ipso cælo Empyreum proprie creatos fuisse dixerim. Tum quia iuxta communem & probabilem expositionem Isai. 14. v. 13. *In cælum conscendam*, Lucifer iam creatus ascensum ad hoc cælum intempestiue ambiuit; etsi Sanctus Thomas cit. quæst. 61. articulo 4. ad 3. respondeat, hoc non de cælo aliquo corporeo, sed de cælo (spirituali) sanctæ Trinitatis accipiendum; in quod, inquit, Angelus peccans ascendere voluit, dum voluit aliquo modo Deo equiparari; quæ tamen explicatio valde impropria & metaphorica est. Tum quia non decebat, locum adeo excellentem peccato Angelorum quasi infici & dehonestari. Tum quia sicut homo non fuit productus in ipso paradiso, sed primum post productionem in eo positus, vt eo magis beneficium naturæ indebitum agnosceret; ita verisimile est, Angelos non in ipso loco beatitudinis productos, sed postea primum finitâ viâ eo eleuatos. Quæ omnia præcedunt, etiam si dicam⁹ in primo statim momento productionis cælum Empyreum fuisse à cæteris cælis propria superficie ambiente & iam consolidata distinctum.

36 Ex quibus omnibus manet, quod in assertione dictum, Angelos non in ipso cælo empyreum aut sydereo proprie, neque in loco aliquo inferiori fuisse productos. Addidi vero nihilominus, productos in supremo corpore, quod ita declaro, suppositis ijs, quæ de cælorum productione dissequenti differunt. Nam vt ibidem ex instituto probabitur, in primo momento, siue etiam die productionis, quando cælum & terra fuerunt creata Genes. 1. vers. 1. nondum facta erat aliqua distinctio cælorum superiorum & inferiorum; quia tunc nullum adhuc cælum erat consolidatum; sed omnis consolidatio, adeoque distinctio cælorum facta est, primum secundo die, quando productum est firmamentum. Erat igitur totum cæleste corpus initio vnum quoddam continuum & liquidum corpus; quod, vt cum terra alijsque etiam elementis accidit, distinctionem & ornatum, in suo genere seu ordine primum sequentibus diebus, nominatim secundo & quarto die accepit. In hoc igitur cælesti adhuc in-

distincto corpore, (quod proinde verè etiam erat supremum omnium corporum) creati sunt Angeli; non quidem ea parte suprema eiusdem corporis, quæ postea, facta distinctio, cælo Empyreum respondebat; sed in aliquo loco inferiori, sub illo; eo nimirum, qui nunc cælo mobili siue sydereo respondet.

Qua ratione optimè & facillime conciliantur omnia loca Scripturæ. Sic enim proprie & ad litteram intelligitur illud, *In cælum conscendam*; nempe in superiorem eius partem; vt vulgo dicere solet in inferiori parte ædium constitutus, conscendam in aedem &c. siue in ipsum cælum Empyreum iam ab alijs discretum, si quidem lapsus Angeli factus ponatur post diem, aut ipso die creationis secundo, post productum firmamentum. Et addit, *Super astra DEI*; hoc est supra cæteros, Angelos omnes &c. siue supra locum astrorum: siquidem astra ipsa tunc nondum erant producta. Ita intelliguntur etiam Angeli proprie in ipso cælo producti, & de cælo lapsi &c. Fauet huic sententiæ etiam Innocentius III. in psalm. 5. penitent. vbi dicit, Angelos peccasse in cælis, in quibus sunt sydera & luminaria, & ideo probabile esse, illos etiam cælos esse immutandos & purificandos in fine mundi; quod de cælo Empyreum dici non potest, vt bene Suarez numero septimo. Plura disp. seq. q. 2. dub. 2. & q. 3. dub. 1.

D V B I V M II.

Sintne Angeli corporei, an plane incorporei; atque etiam simplices, & sine compositione.

S. Thom. 1. 2. q. 50. aa. 1. & 2.

Cum præcedenti dubio constitutum sit, Angelos existere, & quidem esse quasdam substantias intelligentes, perfectas, & completas: quando vbiq; scriptura de illis, sicut de hominibus loquitur, eisq; velut perfectis agentibus vitæ & intelligentiæ munia ac functiones tribuit; neque unquam Angelos alicuius corporis, siue subiecti formas naturæ sua informantes facit; nec eos vsquam animas vocat, vt notauit etiam Augustinus lib. 1. retract. cap. 10. & 16. & lib. 2. cap. 14. sicut nec vllius compositi substantialis meminit, quod ex Angelo veluti forma, & alio quodam subiecto constet; imo nec ipsum nomen Angeli, quod in omni lingua masculinum est, facile patitur, vt eo imperfecta aliqua forma significetur; superest inquirendum, qualis substantia sit Angelus. In quo genere primum occurrit diuisio substantiæ in corpoream & incorpoream, de qua proinde hoc loco discernendum. Duobus autem modis substantia aliqua potest esse corporea; primo vt totaliter & adæquate secundum omnes suas partes sit corporea, siue simplex, vt sunt elementa; siue composita, vt sunt substantiæ rationis expertes; secundo, vt

secun-

secundum vnam quidem sui partem; nempe materialem, sit corporea; cum tamen altera eius pars, scilicet forma, sit incorporea, ut est homo; qui constat corpore & anima: & utroque sensu de Angelis quærimus, an sint substantiæ corporeæ.

Qua de re prima sententia est, Angelos totaliter & adæquate esse corporeos; ita ut nulla etiam plane substantiali parte incorporea constent; etsi corpora eorum sint subtilioris naturæ, quam humana, ut in puro igne, & aëre liquido accidit; qua de causa etiam respectiue, vti de ventis quoque subinde loquitur scriptura, Spiritus vocentur. Ita præter Sadducæos dub. præcedent. relatos, & Philosophos quosdam gentiles, qui nihil esse putabant, præter corpora, vt referunt Aristoteles lib. 1. Metaph. & lib. 1. physic. & lib. 4. Physic. tex. 52. & 67. & Sanctus Thomas opusc. 13. cap. 1. sensisse videtur Tertullianus, etiam Deum faciens corporeum, vt colligitur ex lib. de carne Christi cap. 6. & testatur Augustinus epist. 158. & lib. 10. Genes. ad lit. cap. penult. & vlt. & Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 5. Alij vero saltem res alias præter Deum, faciunt corporeas. Ita docet Cassianus collat. 7. cap. 18. vbi ait: *Licet pronunciemus, nonnullus esse spirituales naturas, ut Angeli, anima nostra, & aër subtilis, tamen incorporeæ nullatenus astimanda sunt; habent enim secundum se corpus, quo subsistunt.* Fauet Hilarius can. 5. in Math. & Ioannes Thessalonicensis, in septima synodo relatus act. 5. cui Patres ceteri non contradixerunt, quia de illa re non agebatur.

Secunda sententia est Angelos non quidem totaliter & adæquate esse corporeos, nec mere etiam esse spirituales & incorporeos; sed constare corpore & spiritu; qua de causa etiam animalia rationalia immortalia appellantur. Ita sensit Origenes lib. peri archon proemio, & lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. & 8. Item Cæsarius dialog. 1. in tomo. 2. operum Nazianzen. Idem sentire videntur Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 16. Athanasius lib. de communi essent. Patris. Elias Cretensis in orat. 1. Nazianz. Methodius ferm. de resurrectione, & ex Latinis Augustinus lib. 83. qq. 9. 47. & lib. 7. de Genes. ad lit. cap. 17. & lib. 3. cap. 10. & lib. 9. de ciuit. cap. 12. & 13. & lib. 11. cap. 23. & lib. 13. cap. 16. & lib. 3. de Trinitat. cap. 10. & lib. 3. de lib. arbit. & epist. 115. & in psal. 85. item Bernardus lib. 5. de consid. ca. 4. & ferm. 5. in Cant. Et aperte etiam Rupertus lib. 1. de Trinitat. cap. 11. & lib. 1. de vict. Verbi cap. 28. atque ex recentioribus, Eugubinus lib. 8. perenn. Phil. capit. 27. 30. & 41. Augustinus Niphus lib. 3. de dæmon. cap. 3. Franciscus Georgius lib. problem. capit. 57. & 74. & Caietanus in Epistol. Ephes. cap. 2. Ex Philosophis autem idem sensit Plato cum suis, & Auerores lib. 1. de anima, fauente non parum Aristotele, lib. 5. Metaph. cap. 8. & plures alij, præsertim Platoniei philosophici apud Eugubinum loc. cit.

His opponitur tertia sententia, quæ docet, Angelos nulla sui parte esse corporeos, sed plane spirituales, & vndiquaque incorporeos. Ita omnes Scholastici, vt dicemus, qui tamen rursus in-

ter se variant: quidam enim nihilominus dicunt, Angelos esse compositos ex materia & forma; plures negant. Nostra sententia sequentibus assertionibus continetur.

Assertio I. Angeli non sunt omni ex parte corporei. Ita contra primam sententiam, habet communis, tum omnium eorum, quos pro sequenti assertionem citabimus; tum etiam eorum, quos pro secunda sententia recitabimus; adeo vt hæc assertio plane videatur certa, quæ citra errorem vix possit negari. Probatur præter testimonia & argumenta pro sequenti assertionem referenda, hac peculiari ratione: Angelus sua natura est superior homine, vt sequenti dubio probabitur; & tamen homo non est omni ex parte corporeus; sed constat anima saltem incorporea; Ergo nec Angelus esse potest omni ex parte corporeus. Consequètia patet. Quia esse incorporeum, est gradus quidam superior substantiæ, quam corporeum; ac proinde quod mere corporeum est, inferius est sua natura illo, quod aliqua sui parte substantiali, & quidem primaria, incorporeum est. Animam autem hominis esse incorpoream, est de fide, vt recte etiam existimauit Suarez lib. 1. cap. 5. num. 7. & definiri videtur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. *Firmiter*, de sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi dicitur *humanam naturam ex spirituali & corporali esse compositam.* Idem colligitur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 8. vbi definitur, animam rationalem esse natura sua immortalem, adeoque independentem à corpore. Quod asseueranter etiam tradit, eaque de causa inuehitur in Tertullianum secus sentientem Augustinus epistol. 157. & in psalm. 145. & lib. 10. de Genes. ad lit. cap. 24. vbi concludit; *Nemo audeat dicere, animam esse corpus.* Idem profèquitur susus ibidem capitibus sequentibus. Quare etiam Isidorus lib. 8. Etymolog. hæreticis accenset etiam *Tertullianos*, quod animam corpoream, etsi immortalem esse dicerent.

Assertio II. Angeli nullo modo sunt corporei; sed vndiquaque planè spirituales & incorporei. Ita cum Magistro in 1. dist. 8. & cum Sancto Thoma hic quæst. 50. art. 1. & 2. & quæst. 51. art. 1. Scholastici omnes. Idem docent sanctus Thomas quæstione 16. de malo art. 1. & lib. 2. contra gent. cap. 49. & cap. 90. 91. Ferrariensis ibidem; Albertus in sum. 2. part. tract. 2. quæst. 6. item Alensis, Altifiodorensis. Ex recentioribus autem hanc assertionem ex instituto tuentur præter Caietanum, & alios Thomistas cit. quæst. 50. art. 1. Molina ibidem, Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 2. & quæst. 2. punct. 1. Vasquez disput. 178. cap. 3. Suarez Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6. adeo vt hæc sit communis inter Theologos sententia.

Probatur primo ex Scriptura, quæ Angelos constanter vocat spiritus; quod cum proprie accipi possit, nihil est cur in sensum alienum rapiatur. Psalm. 103. vers. 4. & Heb. 1. v. 7. *Qui facis Angelos tuos spiritus.* Heb. 1. v. 14. *Nonne omnes sunt administratores spiritus?* Ephes. 6. vers. 12. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potestates, &c. contra spiritualia*

nequitia. Item, Luc. 6. v. 18. & passim alibi dæmones vocantur immundi spiritus. Luc. 10. v. 20. Spiritus subiciuntur vobis. Et cap. 11. v. 26. Assumit septem alios spiritus nequiores se, &c. Accedit quod eadem ratione etiã anima rationalis vocatur Spiritus. 1. Cor. 5. v. 5. *ut spiritus saluus sit in die Domini.* Iacobi 2. vers. 26. *Corpus sine spiritu mortuum est.* Et de vtrisque generatim dicitur. Psal. 150. v. 6. *Omnis spiritus laudet Dominum.* & Daniel. 3. v. 86. *Benedicite spiritus, & animæ vestrorum Domino.* Quibus accedit citatus locus Act. 2. 3. v. 8. vbi refertur, Sadduceos dixisse, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum; quasi diceretur, nec vllum omnino spiritum: quia Sadducei non aliã ratione negarunt Angelos, nisi quia negarunt spiritum: imo Suarez lib. 1. cap. 5. num. 3. cum nonnullis dubium existimat, an profus ac directe negauerint Angelos, an solum eos esse spiritus. Quæ proinde omnia simul sumpta satis hanc rem ex scriptura testatam faciunt.

8 Secundo probatur assertio auctoritate SS. Patrum. Ita enim plane sentit Dionysius cap. 4. de diuin. nom. vbi ait: *Dei gratia subsistunt intelligibiles omnes spiritualesque substantiæ.* Et infra: *Incorporeales omnino atque materia carentes intelliguntur, & tanquam spiritus supra mundanum intelligunt modum.* Et inferius etiam de dæmonibus: *Sine corpore, inquit, malitia potest irrepere, sicut in dæmonibus, Quare etsi S. Thomas quæstion. 16. de malo art. 1. ad 3. dixerit, probabile esse, Dionysium credidisse, dæmones esse corporeos, nimirum propter verba quadam eiusdem capituli, quibus furorem & indomitam concupiscentiam dæmonibus tribuit, longe tamen verius est, quod sanctus Doctor, mox ibidem subiungit, Dionysium ea metaphoricè accepisse; sicut etiam capit. 2. cælest. hierarch. similes affectus Angelis, ipsique D. E. O. tribui, docet.*

9 Similiter Ignatius epist. ad Trallianos, Angelos vocat incorporeales creaturas. Item Irenæus lib. 3. cap. 23. ait: *Sine carne Angeli sunt.* Athanasius relatus in VI. Synodo art. 4. *Angeli, inquit, spiritus & ignes sunt, ab omni corporea figuratone & natura alieni.* Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theolog. *De hanc quidem, tamen est corporis expertem, incorporeo modo cernere possumus.* Gregorius Nyssenus lib. de orat. *Omnis, inquit, creatura rationalis partim in incorpoream naturam, partim in corpoream diuisa est. Est autem Angelica quidem incorporea, altera vero species nos homines sumus. Atque illa quidem incorporea cum sit, sola mente comprehenditur.* Similia habet lib. de vita Moysis. Basiliius homil. 9. quod D. E. V. S. non sit auctor mali, *Natura eius (dæmonis) incorporea est, secundum Apostolum discentem, Non est nobis colluctatio.* &c. Epiphanius hares. 26. *Dæmon spiritus est incorporeus.* Chrysostomus homil. 22. in cap. 6. Genes. *Inuidit, (dæmon) quia à superna gloria in extremam ignominiam deiectus est, licet, esset incorporeus.* Et sapius ibidem vocat Angelos incorporeos, Angelicam vero naturam incorpoream & spirituales. Similia habet homil. 44. in Matth. Idem docent Cyrillus lib. 4. in Ioann. cap. 10. & lib. 3. in Genes. & expresse Theodoretus qu. 20. & 47. in Genes.

& Didymus l. 1. & 3. de Spir. sancto, & Damascenus lib. 1. de fid. cap. 17. & lib. 2. c. 3. & Anastasius Nicænus in quæstionibus sac. script. q. 20. vt plane constet, hanc veritatem fuisse in Ecclesia græcã iam olim communiter receptam.

Sed & ex latinis Patribus idem tradit Ambrosius ad Heb. 1. *Qui facit Angelos suos spiritus: Quærit huius natura nomen? spiritus est. Quærit officij? Angelus est.* Ex eo quod est, est spiritus; ex eo quod agit, Angelus est. Hieronymus epistol. ad Auit. inter errores Origenis numerat, quod dæmones ob delicta aduersi corporibus sint vestiti. Leo epistol. 93. ad Turibium capit. 6. *Fides vera, inquit, quæ est Catholica, omnium creaturarum siue spiritualium, siue corporalium bonam confitetur substantiam.* Gregorius lib. quarto. dialog. capit. 29. *Dic, quæso te, Apostasus spiritus à cælesti gloria deiectos esse corporeos, an incorporeos suspicaris? Quis sanum sapiens, esse spiritus corporeos dixerit?* Idem ex inflituito propugnat Richardus Victorinus lib. 4. de Trinit. cap. vltim.

Tertio probatur assertio auctoritate Ecclesiæ. Nam in Concilio Lateranensi citat. cap. *Firmiter* de sum. Trinit. & fid. Cathol. definitur: *simul ab initio temporis, (Deus) vtramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporeales, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.* Vbi vocabulum spirituales proprie accipi, ex contextu, ac præsertim ex postremis verbis liquidissimum est. An vero ideo sit de fide, inferius dicitur.

Quarto probatur ratione. Tum quia non implicat contradictionem, substantia incorporea, etiam perfecta; vt ex anima rationali colligere est; & simul ad perfectionem vniuersi pertinebat, eiusmodi substantiæ gradum condere, vt argumentatur etiam S. Thomas q. 50. a. 1. Tum, quia corpus non vnitur spiritui, propter se, sed vt deseruiat illi ad functionem intelligendi, quam si absque corpore habere naturaliter possit, nunquam corpus naturaliter deposcet: at vero corpus hoc sine Angelis vniri non potest; quia cum sint substantiæ incorruptibiles, adeoque expertes sensûs, & organorum sensus, sicut & vitæ vegetatiuæ, scientiam suam non possunt accipere à cognitione sensitiua seu phantasmatis & sensibus, ministerio corporis, qua sola ratione corpus deseruiat animæ ad intelligendum, sed habent species intelligibiles sibi naturaliter inditas, vt suo loco docetur. Discursus sumitur ex Sancto Thoma quæst. 51. art. 1. & quæst. 70. a. 3. Quibus accedunt omnes congruentiæ, quibus art. præced. ex S. Thoma probatum est, dari substantias in corporeas completas & perfectas; quæ non possunt esse aliæ, quàm Angeli. His accedunt aliæ rationes, quasi à posteriori. Nam secundum oppositã sententiam explicari non potest, quomodo Angeli etiam mali naturaliter celos solidos, & alia quæuis corpora penetrent, aut olim in suo casu penetrarint: aut quomodo tot centuriæ spirituum simul vnum aliquem hominem obfideant, vt pluribus deducit Suarez loc. cit.

Assertio III. Neque tamen hæc est error in fide, dicere, Angelos pro vna sui parte

constare

constare ex corpore: tamen si id quidem absque temeritate asseri non possit. Ita Carranza annot. ad 7. Synod. act. 5. Canus lib. 5. locor. Theolog. c. 5. Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothec. annot. 8. Caietanus, Bannes, & alij Thomistæ q. 50. a. 1. & q. 51. a. 1. Molina quaest. 50. a. 1. Vasquez disp. 178. cap. 3. Suarez lib. 1. cap. 6. num. 10. Gregorius de Valentia q. 2. pun. 1. qui tamen addit; etsi non sit hæreticum, nihilominus putari etiam posse erroneum. Idem docet sanctus Thomas quaest. 16. de malo, articulo 1. cui tamen, vt etiam dubio præced. dictum, decretum illud Concilij Lateranensis vix potuit esse incognitum. Rationem omnes assignant; quia tamen si quidem oppositum asseratur in dicto decreto Concilij Lateranensis cit. cap. Firmiter. non tamen fuisse propositum Concilio, ijs verbis id ex instituto definire; sed solum, tam corporalem quam spirituales naturam fuisse à DEO productam initio temporis; cætera ad plenioram intelligentiam, iuxta receptam eo tempore doctrinam, obiter addidisse. Quod potissimum etiam suadet auctoritas Patrum, qui vt vidimus, contrarium olim satis frequenter docuerunt.

14 Quia tamen & scripturæ testimonia satis perspicua in oppositam partem suppetunt, & communior SS. Patrum sensus ita tradit, & Ecclesiæ auctoritas non parum vrget, & iam dudum, atque etiamnum Scholastici Doctores omnes in eam sententiam conspirant, certe absque temeritate non potest oppositum asseri, vt citati omnes annotant.

15 Assertio IV. Angeli sunt compositi, non quidem ex materiâ & forma; sed ex esse tamen & essentia; item ex natura & subsistentiâ; ex genere & differentiâ; ex potentia & actu, siue substantiâ & accidente. Ita quoad priorem partem, quæ negatiua est, sanctus Thomas quaest. 50. art. 2. & omnes Commentatores ibidem; & communis Doctorum cum Magistro in 2. dist. 8. item Gregorius de Valentia quaest. 1. pun. 4. Molina & Vasquez citat. q. 50. art. 2. Suarez lib. 1. cap. 7. contra Auicebron, apud S. Thomam cit. a. 2. & opusc. 15. c. 5. item contra Alensem 1. part. q. 20. memb. 2. Bonauenturam in 2. dist. 3. 1. part. art. 1. q. 2. Richardum art. 1. q. 2. & Aureolum apud Capreolum in 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Qui dixerunt, licet Angeli sint incorporei, constare tamen materiâ & formâ; quâ de causâ etiam Vasquez prudenter norauit, à S. Thoma sigillatim fuisse propositam art. 2. hanc quaestionem, *Virum Angeli consistant materiâ & formâ*; cum ea tamen alias, supposito primo articulo, quod Angeli sint incorporei, videri potuisset superuacanea.

16 Probatur Assertio quoad hanc primam partem primum auctoritate. Ita enim docet non solum Aristoteles 12. Metaph. cap. 6. Sed etiam Dionysius c. 4. de diuin. nom. & alij Patres pro præcedenti assertionem citati, dum Angelos dicunt esse incorporeos, spirituales substantias, mentes, & puras naturas, vt loquitur etiam Nazianzenus orat. 34. & Sophronius orat. de sanct. Ang. tom. 2. Bibliothec. eos vocat *diuinos DEI exercitus, materis expertes, mente rationeque praditas intelli-*

gentias: Quo proinde etiam sensu ad hoc propositum accommodari possunt scripturæ ibidem citatæ.

17 Denique accedit ratio. Quia cum materiâ sit proprium subiectum quantitatis, & extensionis corporeæ, compositio ex materiâ & formâ propriè non conuenit nisi substantijs quantis & corporeis. Deinde etiam si generatim & abstractè loquamur de materiâ, sane necesse est, vt sit aliquid reipsâ realiter distinctum à formâ, quam proinde etiam per modum subiecti recipiat: sed nec hoc conuenire potest Angelis: quia vel hæc materiâ esset eiusdem rationis cum materiâ rerum corporaliū, vt quidem dixit Auicebron; vel non, vt citati Theologi dixerunt, Non primum; quia sic Angelus esset intrinsecè corruptibilis; ac simul etiam quantus & corporeus, vt dictum. Nec secundum; quia aut ea esset intrinsecè spiritualis; aut non: neutrum potest dici. Non primum; quia cum spiritualis entitas vel maxime sit ens in actu, plane absurdum videtur, aliquam materiâ esse intrinsecè spirituales. Nec secundum, quia tunc Angeli non essent plane incorporei & spirituales; sed ex parte vna etiam materiales.

18 Et fortasse Theologi in contrarium citati, materiâ solum improprie acceperunt; siue pro gradu generico; siue pro subiecto determinabili quacunque formâ etiam accidentali. Certe Aureolus in 1. dist. 3. quaest. 1. art. 3. vbi affirmat, Angelos componi ex materiâ & formâ, materiâ explicat esse intellectum possibilem. Ait enim, *In istis substantijs intellectualibus, & in anima sunt vere substantiæ duæ, quarum vna est mere potentialis, & alia est mere actus, ex quibus intrinsecè componuntur; vna dicitur intellectus possibilis, æquiuoca substantia (quæ) patitur, id est, recipit intellectionem aliorum à se, & per consequens, quo formaliter intelligit alia.* Quibus verbis ipsemet indicat se substantiæ vocem improprie accipere. Certè aliter intelligi ea sententia vel admitti non potest.

19 Posterior autem pars assertionis ab omnibus itidem admittitur, nisi quod Durandus in 2. distinct. 3. quaest. 1. negat, in Angelis compositionem ex genere & differentiâ; cum tamen fateatur, Angelum esse in genere vel sub genere; quod cum altero non cohæret; quia hoc ipso utique constat ex genere & differentiâ. Vt bene Suarez. cap. 7. num. 7. Ratio generalis est. Quia de Angeli essentia non est existentia; nec subsistentia; nec ipse est extra omne genus; nec purus actus; aut omnino immutabilis; mouetur enim loco; & nunc hoc, nunc aliud intelligit, & vult, vt ex scriptura constat: quicquid Auerroes 12. Metaph. com. 25. & Simplicius de qualit. Omne accidens ab Angelis remouerint. Cæterum compositionem ex genere & differentiâ, vt & ex essentia & existentia esse rationis; cæteras autem reales, constat ex dictis supra disput. 2. q. 3. dub. 1.

20 Sed contra vtramque assertionem, secundam & quartam, obijcitur primo auctoritas SS. Patrum; qui docuerunt, Angelos esse quadam parte

corporeis & materiales, quos supra satis magno numero retulimus.

Respondeo primo, Suarium Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6 numero 28. ple-rosque ex relatis patribus speciatim Basilium, Athanasium, Augustinum (secus sentit de Ori-gene, Casario, Eliâ Cretensi) in mitiorem par-tem interpretari. Et sane fieri potest, vt nonnul-li nomen corporis latiori significatione acceperint pro substantia finita & mutabili, non propriè & stricte pro substantia ex materia & forma com-posita, & quantitatiue extensâ. In quem sen-sum etiam Augustinus epist. 28. cum animam rationalem dixisset esse incorpoream, addit tamè: *Ne verbi controuersiam vel superflue faciam, vel iniustus patiar: Si corpus est omnis substantia vel essentia, vel si quod apertim nuncupatur, id, quod aliquo modo est in seipso, corpus est anima. Item si eam solam placet incorpoream appellare naturam, quæ summè incommuta-bilis, & ubique tota est, corpus est anima, quoniam tale aliquid ipsa non est. Porro si corpus non est, nisi quod per locifpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, vel mouetur, vt maiori sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte, quàm in toto, non est corpus anima.* Ita Augustinus. Sed quia Gregorius de Valentia, Molina, Vasquez locis citatis plane admittunt, Patres plerosque, pro ea sententia citatos, ita sentire, vt retulimus;

21 Respondeo secundo, etiam si plerique ex ci-tatis ita senserint, id tamen non debere præiudicare veriori sententiæ; tum quia plures oppo-situm docuerunt, vt vidimus: tum quia illi ipsi, qui ita senserunt, id non tanquam rem certam, & ex principijs fidei compertam, sed velut opi-nabile dogma idque forsân ex Platonis Philoso-phia hauistum, tradiderunt, eotempore, cum res ex principijs fidei nondum satis esset discussa. Id quod maximè videre est in Bernardo & Augu-stino locis citatis; qui valde dubie de hac re locu-ti sunt; imò Augustinus lib. 15. c. 23. Angelos vni-uersim spiritus esse docet; & solum de malis du-bitat, an non habeant corpora aërea.

22 Obijciuntur secundo quædam scripturæ loca, è quibus colligi videtur, Angelos habere cor-pora; eo quod corporeas functiones & actiones exercuisse referantur. Ita Iacob vidit in scala An-gelos ascendentes & descendentes. Ita Abraham & Loth, Angelos viderunt, & hospitio excepe-runt, &c. Ita Angelus Tobiam iuniorem comi-tatus, visus est edere, & bibere, &c. Præcipue ve-ro huc spectat illud Genes. 6. v. 4. *Postquam in-gressi sunt Filij Dei ad filias hominum. Vbi LXX. le-gunt, Angeli DEI.* Quo modo etiam id intelligunt non solum Philo libro 4. de gigantibus, & Iose-phus lib. 1. Antiquit. cap. 4. Sed etiam multi ex Patribus apud Pameliū in Tertulliani paradoxo 1. speciatim Iræneus lib. 4. cap. 70. & Lactantius lib. 2. diuin. Instit. cap. 14.

23 Respondeo, prioris generis loca non habere difficultatem; intelliguntur enim vel de Angelis solum, in somno, secundum apparentiam quandâ imaginariam, & phantasiā repræsentatis; vt Iaco-bo nocte dormienti accidit: Genes. 28. v. 12.

Vel intelliguntur de Angelis in assumpto corpo-re aspectabilibus, vt cum Abrahamo, Loth, Tobia &c. accidit. Quamuis enim vt probauimus, An-gelinon habeant corpora naturaliter sibi vnita, possunt tamen ea assumere, & mouere, suo arbi-tratu, vt dicitur q. 5. Quare ipse etiam Tobia An-gelus c. 12. v. 19. ait. *Videbar quidem vobiscum man-ducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu qui ab hominibus videri non potest, vtor.*

24 Ad locum ex Genesi obiectum respondeo, eum duobus modis recte explicari, & neutrum, veritati à nobis probatæ quicquam obesse. Pri-mus est, vt per filios Dei intelligantur descenden-tes ex Seth per Enos; qui cum sua familia corpit-peculiari modo ac studio inuocare nomen Domi-ni, Deumque colere. Gen. 4. v. 26. per filias au-tem hominum feminæ ex impia posteritate Cain progenitæ. Ita exponunt Athanasius quæst. 19. & 98. ad Antioch. Cyrillus lib. 9. cont. Iulian. & l. 3. in Genes. Chrysostomus homil. 22. in Ge-nes. Augustinus lib. 15. de ciuit. cap. 23. Cassia-nus collat. 8. cap. 21. & ipse etiam Ambrosius lib. de Noe & Arca cap. 4. si bene expendatur; & ad eum sensum intelligi etiam potest versio LXX. quia etiam homines sancti *Angeli DEI* in scriptura vocantur Malach. 2. v. 7.

25 Secunda explicatio est, vt per *Filios Dei* intel-ligantur viri robusti, & viribus pollentes: solet enim sæpe scriptura, quod in vnoquoque genere excellens, & quasi singulare est, additō DEI no-mine, indigitare, vt *Montes DEI, Cedrus DEI.* Atque ita etiam notauit Cyrillus loco citat. & fufus prosequitur Pineda in Tob. 1. v. 6. circa verba illa, *Cum venissent filij DEI.* Certe qui-dem cum eiusmodi consuetudinem cum feminis habere non potuerint, siue in corpore assumpto, siue in naturaliter coniuncto, nisi Angeli mali, ipsique adeo dæmones, neque his tamen nomen filiorum Dei competat; satis colligitur, id de Angelis non posse intelligi. Etsi Angeli ita communi & consueto more tum temporis id factitassent, cur non idem similiter ab eis sapius postea fuisset perpetratum?

26 Obijciuntur tertio alia quædam loca scripturæ quibus significatur, Angelos, præsertim malos, peculiarem quandam sympathiam, vel antipathiam habere cum rebus quibusdam corporeis. vt cum ad pulsum cytharæ Davidis diabolus à Saule recessit, eumque infestare desijt, 1. Reg. 16. v. 23. & cap. 19. v. 9. Item cum fumo iccoris seu cordis, ex pise Tobia, maleficium depulsum est, Tob. 6. v. 8. & cap. 8. v. 2. Quorum priore loco plane naturalis quædam efficientia eius rei ad hunc effectum, satis aperre describitur: *Cordis eius particulam.* inquit Angelus, *si su-per carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt ultra ad eos non accedat.* Et in posteriori loco iuxta LXX. dicitur, *dæmonem fugisse ad odorem fumi &c.* Qui-bus accedunt varia experimenta; vt cum varijs antipharmais & amuletis corporeis dispelli ali-quando videntur, aut arceri dæmonum infestatio-nes.

Respondeo

27

Respondeo, quicquid nonnulli dixerint nullam veram & mere naturalem esse antipathiam inter Angelos, & res corporeas, sed videri solum idque varijs de causis. Prima est, quia Deus damnatos spiritus ad hanc etiam subinde poenam videtur damnare, vt refugere res quasdam corporeas cogantur (etiamsi nullum forte interim ipsi significatum rei aduersæ apprehendant) aut semper; aut aliquo certo casu: vbi præsertim simul arcani alicuius mysterij dæmonibus aduersi significatio, ex diuina mente interuenit. Vt in iceore illo piscis prunis imposito, Christi que patientis humanitatem significante accidit. Tob. 8. v. 2. vbi proinde iuxta Latinum & Hebraicum textum non dæmon sponte fugisse, sed ab Angelo apprehensus & religatus dicitur; licet antea ita de ea re locutus videatur fuisse Angelus, ac si per se ac naturâ suâ vim ad pellendum dæmonem haberet; tum quia secundum effectum ita apparebat; tum quia ea ratione vis & efficacia Christi patientis ad seruitutem diaboli dissoluendam allegorice significabatur.

Secunda causa est, quia naturalibus subinde medijs tetrica illa, & Diabolica illusioni magis obnoxia, humani corporis, vel cordis complexio, affectiue corrigitur & mitigatur: quo factò diabolus vltro cedit; vt in Saule ad citharam Davidis mulceri solito accidisse videtur; & in maniacis à melancholico humore purgatis accidere sæpius experimur. Tertia causa est partum occultum vel apertum cum dæmone; quod in eiusmodi corporalium amuletorum genere, facile potest interuenire: vt cum certis gemmis aut lapidibus pretiosis vel radicibus ex sola rei natura vis attribuitur arcendi dæmones: quibus licet effectus quandoque respondere videatur, id simulatione tamen sola diaboli, eaque sæpe non constanti accidit, &c.

28

Tertio speciatim obijci potest ex Trithemio lib. 8. quæst. mag. quæst. 5. vbi ait: *Dæmones, qui labentese sedibus altis, terra magis coniuncti, cavernas speluncasque inhabitant, ceteris profecto sunt obtusiores; vsque adeo, quod & gladios metuant, & virgas, minusque moueri videntur terruantur hominum: quemadmodum in his conuerti licet, quos emergentes appellamus.*

Respondeo hanc doctrinam Trithemij non probari: tum quia incredibile est, quod de tanta stupiditate dæmonum asserit, vt dicemus dub. seq. Tum quia facile hæc simulate à dæmonibus fieri possunt, præsertim quando ad gladiatorum vibrationes, vti fieri assolet, adduntur maledicta & blasphemæ. Virgæ autem & similes vel humiliationis, vel castigationis corporalis modi, adhibiti energumenis, aut ijs, qui à diabolo infestantur, pellunt quandoque seu comescunt dæmonum infestationes: aut quia hi contemni se non ferunt; aut quia hoc ipso fit, vt obsessi eorum voluntati minus velint obtemperare; aut quia etiam subinde corpus per inedia, sanguinis diminutionem, aliasque afflictiones alteratum, meliorique temperie restitutum, minus dæmonum illusionibus redditur obnoxium, vt dictum. Vt de virtute supernaturali nihil dicam, qua constat, per S. Benedictum dæmonum infestationem,

à fratre quodam, qui dæmonis impulsu intempestiue solebat ex diuino officio excedere, admotâ virgâ depulsam, vt est apud S. Gregorium lib. 2. dialog. c. 4.

Obijcit quarto Caietanus in Comment. script. loco citat. Ad perfectionem vniuersi spectare, vt sint etiam quædam substantiæ intelligentes, corporeæ quidem & quantæ, adeoque loco mobiles, instar aliorum corporum; sed incorruptibiles & impassibiles, adeoque & insensibiles.

Respondeo, frustra fingi gradum illum substantiæ intelligentis corporeæ insensitiuæ. Nam vt recte notauit Sanctus Thomas quæst. 5. r. artic. 1. Corpus intelligenti naturæ non conuenit, nisi vt sensuum ministerio cognitioni intellectuali subseruiat; qui finis sublatis sensibus ac sensitiua cognitione planè tollitur, vt superius etiam dictum.

DUBIUM III.

Vtrum Angelinatura sua sint corruptibiles, vel incorruptibiles; atque etiam entia necessaria.

S. Thomas 1. p. q. 50. a. 5.

Habet hæc dubitatio connexionem cum præcedenti, non solum quia ratio entis corruptibilis, vel incorruptibilis, adhuc communis admodum & generica est, adeoque prior gradu seu ratione intelligentis, vel non intelligentis naturæ; cum vterque vtrique communis esse possit, imò re ipsa sit, vt in homine & bruto; & rursum in anima rationali & cælo patet; sed etiam quia incorruptibilitas spiritualis substantiæ, si qua est, ex hac ipsa ratione spiritualis & incorporeæ substantiæ nascitur, vt dicemus. Potest autem hæc quæstio dupliciter institui, primo vt directè ac potissimum de re ipsa quaratur; Vtrum Angeli, quantum est ex naturis rerum, vlla potentia creata naturali possint corrumpi, aut vilo modo destrui; seu quod idem est, vtrum sua natura, vt cætera entia corruptibilia, tendant ad corruptionem & defitionem; an vero ex se & sua natura apti sint perpetuò durare, adeoque etiam perpetuò duraturi sint, nisi per ipsam diuinam potentiam annihilentur & destruantur. Et hoc sensu non est inter orthodoxos vlla quæstio seu controuersia, vt dicemus. Secundo quæstio potissimum esse potest de nomine & modo loquendi; vtrum, cum Angeli saltem per diuinam potentiam possint destrui & annihilari, dicendi sint natura sua corruptibiles, an incorruptibiles; item, vtrum absolute ac simpliciter dici possint entia necessaria, vel non necessaria, &c.

De qua re est quidem nonnulla inter Scholasticos Doctores controuersia; quæ nata potissimum videtur esse tum ex diuerso modo loquendi SS. Patrum; tum ex diuersa acceptione & significatione terminorum, vt dicemus. Etenim Vasquez hic disputat. 182. cap. 2. & sequentibus prolixè contendit, si loquamur respectu potentia

DEI